

Магдалена Горрин

Учителка по география и екскурзоводство
164 ПТИЕ „Мигел де Сервантес“, София
E-mail: gorrin_m@yahoo.com

М. Горрин е завършила специалност География на туризма в ГТФ на СУ (1983). От 1986 г. е учителка по география, а от 1991 г. преподава география и екскурзоводство на испански език в гимназиалния етап. Участва в двустранни и многостранни проекти на английски и испански език по образователните програми на ЕС. Съавторка в съставяния двуезичен испано-български речник за нуждите на училищата с преподаване на испански език.

ОБРАЗОВАТЕЛНА ТЕХНОЛОГИЯ ЗА ФОРМИРАНЕ НА МОДЕЛИ НА ПОВЕДЕНИЕ ЗА ЕКСКУРЗОВОДСКО ОБСЛУЖВАНЕ НА ИСПАНСКИ ЕЗИК КОНЦЕПЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В условията на пазарна икономика и конкуренция се поставят изключително високи изисквания както към качеството на общобразователната подготовка на учениците, така и в частност към нейната практическа приложимост. Новите предизвикателства, които действителността отправя към общобразователната и професионална подготовка на учениците в българските училища намират своето отражение в пакет от нормативни документи: проект на *Закона за училищното образование*, *Стратегия за развитие на системата на средното образование в Република България като част от общата стратегия на ООН за развитие на образованието в Република България през следващите 5 години* и проект на *Закона за професионалното образование и обучение*, където се очертават и съвременните социално-икономически цели на българското средно образование:

- формиране на граждани с широка обща култура, способни да живеят и работят в демократично и гражданско общество;
- осигуряването на общо и професионално образование, чрез което да могат пълноценно да се реализират като личности и професионалисти в променящата се социално-икономическа среда.

Във връзка с осъществяването на тези цели обучението по екскурзоводство е въведено в 164 ПТИЕ „Мигел де Севантес“ още през 1993–1994 учебна година. То е свързано и стъпва на основата на географското образование и култура като част от общата култура на учениците и има за цел формиране на модели на поведение за екскурзоводско обслужване. Важна особеност на обучението е неговата

билингвална насоченост, т.е. използването на практика на усвоените знания по испански език.

* * *

В специализираната научна литература (Стоянова, 1998) няма еднозначно тълкуване за категориите „професионална подготовка“ и „професионална квалификация“. Съществуват различни интерпретации, произтичащи от недостатъчното им изследване и в теоретичен, и в практически аспект. Необходимо е да се направи разграничение между тях. *Професионалната подготовка* е процес, формиращ система от знания, умения и навици, съответстващи на изискванията на квалификационната характеристика на професията, докато *професионалната квалификация* е съвкупност от общобразователни знания и умения и професионални компетенции, необходими за изпълнение на даден вид трудова дейност.

Обучението по екскурзоводство освен, че има общобразователен характер, дава допълнителна възможност и за професионална подготовка на учениците, за обогатяване на програмата, по която се осъществява обучението им, и за евентуална професионална реализация след завършване на средното им образование. Имайки предвид сезонния характер на професията те биха могли да я практикуват по време на ваканциите и на празниците още като студенти. Разбира се, това те могат да направят само при успешно издържан изпит за придобиване на професионална квалификация. Опитът досега показва, че явилите се на този изпит от нашата гимназия го изкарват успешно и някои от тях започват да работят като екскурзоводи още като уче-

ници (при навършването на 18 години) през лятото. Разбира се, броят на взелите диплома е многократно по-голям от броя на тези, които работят и това се обяснява с факта, че само най-мотивирани се преставават да започнат работа, докато другите изчакват университетските години.

Особено актуално е това обучение във връзка с факта, че по проект на МОМН и Столичната община за ангажиране на младите хора, по специално на учениците от езиковите гимназии, поради факта, че владеят добре чужди езици през лятото ще им се предлагат възможности за работа като екскурзоводи, аниматори, информатори. За целта е необходимо, обаче, те да имат и базисна професионална подготовка. С обучението по екскурзоводство нашите ученици са напълно подготвени за изпълнение на целите на проекта и по този начин са напълно конкурентноспособни.

Поради сравнително малкия брой часове (общо 72 за една учебна година) се набляга повече на общообразователната и професионалната подготовка на учениците, докато професионалната квалификация е доста персонализирана съобразно интересите и мотивацията на учениците.

Обучението по екскурзоводство спада към втория тип билингвално обучение-предметно ориентирания. При него обучението по предмета се осъществява на чужд език и се води от специалисти по съответния предмет, които имат достатъчно езикови компетенции по чуждия език, така, че учениците да усъвършенстват познанията си по него.

Програмата по предмета е строго индивидуална и се изготвя, съвременява и променя всяка година от съответния преподавател. Тази програма се съгласува със старши експерта по География и икономика в Регионалния инспекторат по образованието София-град и се утвърждава от Началника на РИО, София-град.

Основната цел на обучението е "формиране на модели на поведение за овладяване техниката на екскурзоводското обслужване на испански език и подготовка за придобиване на правоспособност за работа като екскурзовод".

За постигането на тази цел последователно се изпълняват следните задачи:

- Запознаване с техниката на екскурзоводското обслужване по дейности;
- Запознаване с правата и задълженията на екскурзовода;
- Усвояване на необходимата справочно-туристическа информация на испански език;
- Усвояване на практически навици за работа с отчетни документи (включително и международни);
- Провеждане на практически учебни обиколки по избрани туристически маршрути из страната и в София.

Ако се конструира и осъществи модел на образователна технология, ще се формират модели на поведение за екскурзоводско обслужване на испански език поне в пет варианта:

- Наблюдение на външен екскурзовод (професионалист) и коментар от учениците на варианта (вариантите) на екскурзоводска беседа и на поведението (маниери и други);
- по предварително подаден от учителя пълен вариант на екскурзоводска беседа – ученикът го изпълнява в реална ситуация, като избира варианти за изпълнение;
- по предварително подаден от учителя пълен вариант на екскурзоводска беседа – ученикът изпълнява в условията на симулация;
- ученикът сам подготвя пълен вариант на екскурзоводска беседа – и го осъществява в условията на симулационна игра;
- ученикът сам подготвя пълен вариант на екскурзоводска беседа – и го осъществява в реална ситуация.

Формираните модели на поведение за екскурзоводско обслужване на испански език са различни по:

- 1) избраните методи за екскурзоводско обслужване на испански език;
- 2) техниките за поднасяне на информация; за установяване на психологически и зрителен контакт; за предизвикване и поддържане на внимание и интерес; за постигане на убедителност;
- 3) степента на владееене на чуждия език;
- 4) компетентността по екскурзоводската материя;
- 5) информираността;
- 6) високото общо културно ниво;
- 7) владееене културата на речта – включително и максимална комуникативност;
- 8) овладяността на мимиката и жеста на изявиението.

В изследването се включват учениците от петте паралелки в 11 клас на гимназията.

Обект на изследването е обучението по предмета Технологии-екскурзоводство, а предмет – особеностите на образователния процес с оглед формиране на професионална подготовка на учениците по професията екскурзовод в гимназия с преподаване на чужд език.

Съдържанието на обучението според програмата (приложена в електронната версия на статията) е с различни акценти през учебната година. През първия учебен срок акцентът е върху изпитната обиколка на София на испански език по традиционен маршрут. През втория срок се включват практически и теоретически изпити по основните туристически маршрути на България.

В тази връзка смятам, че обучението по екскурзоводство има иновационен характер, защото то

представява нова форма на обучение, което, споделено като опит и практика, може да обогати съществуващата добра педагогическа практика – една от трите цели на качествените изследвания в областта на иновациите (Стоянова, 1998).

Необходимостта от изготвяне на специфична програма за обучение по този предмет, която непрекъснато се променя и актуализира, изисква творческо и прогностично мислене. То е една от характеристиките на моделирането на педагогическата иновация. Поради специфичността на предмета, познавателният характер на обучението е свързан по-скоро с „неявното знание“ и средствата на неговото предаване, а именно чрез личния контакт между обучаващ и обучаем, чрез предаване на опита като вътрешно преживяване и неговата стойност. В нашия случай от особено голямо значение е параметърът на личностното ориентиране на обучението, при който учителят е подготвил и организирано обучителната среда с оглед ефикасното и ефективно усвояване на учебното знание от ученика. При този параметър учителят е открил, създал и конструирал даденото знание първо за себе си и след това го редуцира за целите на обучението. В обучението по екскурзоводство организираното и редуцирано за учебни цели знание цели да се следва принципа за реципрочността, който се конкретизира в три аспекта (Стефанова, 2007):

- това, на което се учи ученикът, трябва да се демонстрира чрез начина на преживяване, на мислене и поведение спрямо знанието на преподавателя;

- учителят следва да адаптира необходимото за обучението съдържание от създателя му към възрастовите особености на учениците, като го описва и обяснява по същия начин, по който го е получил той;

- знанието трябва да се преподава такова каквото е, а не да се преиначавя, съзнателно или не.

По този начин стойностното знание ще се мултиплицира и ще се превърне в ценност.

Процесът на моята работа по преподаването на този предмет се състои в намирането на нови начини и в усъвършенстване на съществуващите, за да предам знанието на учениците и за да задоволя непрекъснато увеличаващото им се изискване за новост и разнообразие. Това е едно голяма предизвикателство към преподавателя, защото, за да изпълнява тази новаторска роля му е необходимо непрекъснато да се развива и усъвършенства, което рефлектира след това в неговата педагогическа практика. Не мога да не спомена, че в началото на работата си поради липса на опит и подобни практики тръгнах по пътя на „проба-грешка“, на интуитивността и в резултат на многогодишния опит и теоретична подготовка постепенно се насочих към подхода за стимулиране на паралелното развитие

на емпиричните и рационални структури на мислене. С това започна да се увеличава ефикасността и ефективността на обучението и резултатите са в интерес на учениците.

Тъй като преподаването на този предмет е възложено на географ, трябва да се спира и на някои аспекти, свързани с главната цел на географското образование като основа на обучението по предмета екскурзоводство. Главната цел на географското образование в СОУ е формиране основите на географската култура на учениците като част от тяхната обща култура, за разбиране и разумна дейност в геопространството на всички нива: глобално, регионално (национално) и локално. Географската култура обхваща три основни признака, които се явяват и степени на нейното овладяване, а именно: географска грамотност, географска компетентност и модели на поведение в геопространството (Гайтанджиева, 2000). Смятам, че в голяма степен обучението по предмета технологи-екскурзоводство допринася за обогатяване на общата и по-специално – на географската култура на учениците поради разнообразното и различно съдържание, което включва, особено в частта за формирането на модели на поведение. От тук и значението на това обучение за формирането на ценностна ориентация за разумна дейност в географската среда

Поради естеството на преподавания предмет и поради атипичността му за разлика от традиционните предмети, се налага търсене на нови и различни или съчетаване на използвани методи и техники за поднасяне на информацията, за нейното затвърдяване, за решаването на казуси, за прилагането и на практика. Смятам, че в този случай се допираме до един вид нетрадиционна педагогика. При нея се поставят следните въпроси:

1. Как да се доближи процесът на обучение до трудовата реализация?

2. Как да се стимулира активността и самостоятелността на учениците в училище и в живота?

3. Как да се излезе извън формализма и схематизма в методологията на преподаване?

Със своята нетрадиционност този предмет предлага широко поле за изява във всеки един от аспектите на образователния процес. Той дава възможност за излизане извън рамките на традиционното обучение поради многообразното съдържание, задачи и цели, които се поставят. Дава възможност и за съвместяване на теорията с практиката, за прилагане на знания в реални ситуации, за симулативни действия, за разнообразни междупредметни връзки: география, история, изобразително изкуство и музика, философия, психология и етика, математика, свят и личност и други. В работата могат да се открият характеристики, типични за иновативния

подход към учебния процес, чиято цел е развитието у учащите се на способност за усвояване на нов опит (напълно нов и непознат предмет и съдържание от различни сфери на научния, социално-икономическия и културен живот, върху основата на целенасочено формиране на творческо и критично мислене).

Инструментариумът за учебно-изследователска дейност, ролевото и имитационно моделиране търсенето и определянето на личностни мисли (Стефанова, 2007) са другите особености, доближаващи използвания подход до иновационния.

По отношение на стратегиите за подобряване на урочното и в нашия случай на извънурочното обучение се прилага една смесица от стратегии, наред с универсалната, тази на комбинирането и на случайното хрумване (например посещенията на туристическа борса – едно от случайните хрумвания в годините, за да се запознаят и с този вид туристическа дейност, която води туристите, които те евентуално ще обслужват).

По отношение на стила на преподаване той по скоро е динамичен, отколкото статичен поради естеството на предмета, и е плод на логическо изграждане на собствена система от възгледи за предмета на преподаване, за учениците като личности, за процесите за усвояване и за методите за улесняване на тези процеси.

* * *

През всичките тези години на преподаване по екскурзоводство се убедих в необходимостта от обмяна на опит, на добри педагогически практики, на информация, на идеи, теория и професионална квалификация на различни нива. Така се популяризира този вид обучение, запознаваме се с постиженията на нашите колеги и в крайна сметка сме по-полезни на учениците си, и на себе си. За това реших, че темата за придобиване на първа професионално-квалификационна степен по география ще бъде свързана с преподаването по екскурзоводство и желанието ми за популяризиране на този вид обучение.

Литература

Гайтанджиева, Г. Стратегия на географското образование в средното общообразователно училище при новите реалности. – Изд. „Анубис“, С., 2000.

Закон за професионалното образование и обучение. – http://www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/law/zkn_prof_obucenieEU.pdf.

Закон за училищното образование – предложение за обсъждане и обществена дискусия. – http://www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/documentsproject/2010/proekt_zakon_uchilishtno_obrazovanie2804.pdf.

Стефанова, М. Педагогическата иновация. – 2007.

Стоянова, К. Иновации в образователния процес по икономическите дисциплини. – 1998.

Стратегията за развитие на системата на средното образование в Република България. – <http://www.econ.bg/analysis/article103919.html>.

Educational Technology for models of behaviour for guide services in Spanish

Magdalena Gorriñ

Geography and Guide teacher
164 secondary Language School
„Miguel de Servantes“, Sofia

Summary

In a market economy and competition extremely high demands on the quality of general education of students are placed and in particular to its feasibility. New challenges to formal and professional training of students in Bulgarian schools reflect in the package of normative documents such as: the draft Law on school education development strategy of the secondary education system in Bulgaria as a part of an overall strategy of the Ministry for Development of Education in Bulgaria over the next five years; the draft Law on Vocational Education and Training, which outlines the contemporary socio-economic objectives of the Bulgarian secondary education. The major targets are as follows:

- Formation of citizens with a wide general knowledge, able to live and work in a democratic and civil society
- Provision of general and vocational education through which they can fully realize their personalities and professionals in a changing socio-economic environment.

In relation to achieving these goals tourguide education was introduced in 164 GPIE „Miguel de Servantes“ back in 1993–1994 school year. It is also about stepping on the basis of geographical education and culture as part of the culture of students to form patterns of behavior to guide services. An important feature of bilingual education is its focus, i.e. practice of using acquired knowledge of Spanish.